

Het lot van Loppersum

BYLINE: Door Henk Blanken

SECTION: Weekend; Blz. 6

LENGTH: 1508 woorden

ANALYSE AARDBEVINGEN

Loppersum wacht op 'de grote klap', eind augustus. Maar dat het aardbevingsseizoen dan weer begint, staat allerminst vast. Zijn Groningers ten onrechte bang gemaakt? Hoe hoog is een hoog risico eigenlijk?

Veel Groningers weten het bijna zeker. Net als bij 'Huizinge', denken ze, zal de grond onder hun voeten eind augustus opnieuw beven. Onder dat kleine wierdedorp tussen Middelstum en Loppersum vond op 16 augustus vorig jaar, 's avonds om half negen, de zwaarste aardschok tot nu toe plaats. En heeft het KNMI niet gezegd dat schokken zich zes tot negen maanden na de ergste winterkou voordoen?

Ja toch? Nou dan.

Maar Bernard Dost, hoofd seismologie van het KNMI, bedoelde het niet zo exact. Meer gaswinning leidt tot meer bevingen. Dat klopt. Maar die zes tot negen maanden is een ruwe schatting, gebaseerd op een klein aantal zware bevingen. Verklaren kan Dost de vertraging ook nauwelijks. Het lijkt erop dat een drukverschil, ontstaan door gaswinning, traag door de ondergrond 'reist' voordat het op een zwakke plek aankomt - maar daar kun je de klok niet op gelijk zetten.

De volgende zware schok kan in augustus zijn, maar ook morgen, of in november. Dat het aardbevingsseizoen tegen het eind van de zomer aanbreekt, is te simpel. De meeste bevingen in gasvelden zijn trouwens geregistreerd in het vroege voorjaar.

Het misverstand rond het aardbevingsseizoen is misschien niet het enige rond de gaswinning. Na de relatief hevige schok onder Huizinge, die ook langer duurde dan eerdere trillingen, hebben duizenden mensen schadeclaims ingediend bij gasproducent NAM. Ze maken zich - terecht uiteraard: bekijk hun muren - zorgen over hun huis, en zijn bang voor nog zwaardere schokken en hun eigen veiligheid.

Dat gevoel bestaat sinds eind januari. Toen werd de alarmerende brief openbaar waarin inspecteurgeneraal Jan de Jong van Staatstoezicht op de Mijnen voor het eerst sprak over de gevaren van aardbevingen. Op 22 januari schreef hij aan minister Kamp (Economische Zaken) dat het risico van aardbevingen 'geclassificeerd moet worden als een hoog risico'.

Omdat het risico zo groot is, groter ook dan Staatstoezicht op de Mijnen voorheen dacht dat het was, moet de NAM de gaswinning - die de Staat miljarden oplevert - 'zo snel mogelijk en zo veel als mogelijk en realistisch is' terugbrengen, schreef De Jong aan minister Kamp. Groningers, laat Staatstoezicht nu weten, 'hebben recht op juiste en eerlijke informatie, vooral als het gaat om veiligheid'.

Maar dat risico is helemaal niet zo groot, zegt Ira Helsloot, verbonden aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en de specialist in Nederland op het gebied van rampen en veiligheid. Helsloot spreekt van "een slecht rapport", waarover hij zich heeft verbaasd. De kwalificatie 'hoog risico' lijkt nergens op gebaseerd, zegt de hoogleraar. "De zware waarschuwing komt uit de lucht vallen, nadat men jaren had gezegd dat er niets aan de hand was."

Helsloot heeft moeite met het rapport van Staatstoezicht, omdat die dienst nergens aangeeft hoe hoog dat hoge risico is. Wat precies is hoog? Hoeveel lager moet het risico van aardbevingen eigenlijk zijn? En als dat risico samenhangt met de hoeveelheid gas die de NAM jaarlijks wint, hoeveel mag de NAM dan nog wel uit de bodem halen? Een derde, de helft, bijna niets?

In zijn advies aan Kamp lijkt inspecteur-generaal De Jong te verwijzen naar een classificatieschaal voor het risico van rampen bij aardbevingen. Maar die schaal bestaat niet, bevestigt zijn woordvoerder. Nergens ligt vast dat een kans van 7 procent op een aardshok van meer dan 3,9 op de Schaal van Richter - zoals nu berekend is voor Groningen - te groot is. Het enige houvast, ook voor Staatstoezicht, komt uit de praktijk. Tot vorig jaar leek Nederland te kunnen leven met wat we toen wisten over aardbevingen en gaswinning: volgens de seismologen van het KNMI was er een kleine kans op een schok van hooguit 3,9.

Die praktijk is van een keurmerk voorzien door de Raad van State. In mei vorig jaar deed die hoogste bestuursrechter uitspraak in een zaak die was aangespannen tegen de opslag van aardgas in Bergermeer (Noord-Holland). In dat oude en lege gasveld bij Alkmaar wil het energiebedrijf TAQA uit Abu Dhabi, een van de Verenigde Arabische Emiraten en een belangrijke gasproducent, iets meer dan vier miljard kubieke meter gas opslaan dat er weer uitgehaald kan worden als de vraag groot is, in een koude winter bijvoorbeeld.

Net als bij gewone gaswinning bestaat er een kans op bevingen, stelden tal van onderzoekers vast. Maar die zouden niet zwaarder zijn dan 3,9 op de Schaal van Richter. En de kans dat zo'n schok zich voordoet is 'klein', of zelfs 'extreem klein': 1 procent, of zelfs minder dan 1 procent - heel precies laten onderzoekers zich over die kans niet uit. De Raad van State kon ermee leven, en verwierp de bezwaren tegen de gasopslag van Bergermeer. Daarmee ontstond voor het eerst jurisprudentie over de toelaatbaarheid van aardbevingsrisico's.

Het risico in Groningen is groter dan in Bergermeer, veel groter zelfs. Staatstoezicht op de Mijnen spreekt immers van een kans van 7 procent op een schok die groter is dan 3,9 op de Schaal van Richter. De zwaarst denkbare beving wordt zelfs geraamd op 5, al ontbreekt voor die schatting statistisch cijfermateriaal. Seismologen houden dat maximum aan omdat zich bij enkele vergelijkbare gasvelden in bijvoorbeeld Texas en Noord-Duitsland nooit zwaardere schokken hebben voorgedaan.

Hoeveel groter het Groningse risico is, valt niet simpel te berekenen. Bij een beving die 1 punt zwaarder is op de Schaal van Richter - geen 4 maar 5 dus - komt volgens het KNMI dertig maal meer energie vrij. Bovendien, stelden twee onderzoekers van Staatstoezicht op de Mijnen nog tijdens een debatavond in Loppersum, was bij Bergermeer sprake van een kans van 1 procent gedurende de hele looptijd van het gasopslagproject (veertig jaar), terwijl de kans in Groningen - zeiden ze met nadruk - is bepaald op 7 procent per jaar.

Maar dat betekent niet dat het risico in Groningen 7 maal 30 maal 40 keer groter is - afgerond 8000 keer dus - dan in Bergermeer. Die som klopt niet, aldus Staatstoezicht op de Mijnen.

Blijft de vraag hoe groot het risico in Groningen mag zijn.

De enige juridische uitspraak is die over Bergermeer. In theorie valt te becijferen hoeveel minder gas de NAM zou moeten produceren om Groningen terug te brengen naar het veiligheidsniveau dat de Raad van State toelaatbaar vond - een rekensom die Staatstoezicht nog niet kan maken. Daarvoor is het statistische model van de dienst nog te 'speculatief' Bovendien moet niet Staatstoezicht maar de minister de afweging maken tussen Groningse veiligheid en staatskas, zei inspecteur-generaal De Jong.

Voor die afweging neemt minister Kamp een jaar de tijd. Dat de Raad van State het risico bij Bergermeer toelaatbaar achtte, wil niet zeggen dat de Raad het grotere risico in Groningen niet acceptabel vindt. Vooral niet omdat elk veiligheidsrisico, ook dat van cafébranden, ontploffende chemietreinen en de gekkenkoeienziekte, wordt afgewogen tegen de kosten om het risico weg te nemen.

Hoogleraar Helsloot waarschuwt ministeries al een tijdlang voor wat wat hij de 'risico-regelreflex' noemt: de neiging om bij veiligheidsvraagstukken - legionellabesmetting, de cellenbrand op Schiphol - maatregelen te nemen die meer kosten dan ze opleveren. Die maatregelen vergen miljarden, geld dat ook anders kan worden besteed en dan veel meer veiligheid oplevert.

De elf onderzoeken die minister Kamp nu laat doen naar het aardchokrisico in Groningen, zijn bedoeld om die kosten-batenanalyse mogelijk te maken. Op de duizenden inwoners van het Hoogeland die schadeclaims hebben ingediend bij de NAM en zich grote zorgen maken, komt zo'n analyse misschien kil en cynisch over. Het valt niet mee veiligheid uit te drukken in euro's en rekensommen te maken waarin de prijs van een mensenleven moet worden meegenomen. Toch doet de overheid dat vaak, bijvoorbeeld om te bepalen hoe hoog een zeedijk moet zijn en wat dat moet kosten.

Is de waarschuwing van Staatstoezicht voor aardbevingen in Groningen tegen die achtergrond dan niet terecht?

Nee, zegt Helsloot. "De dienst heeft het niet gedurfd of niet de moeite genomen het risico in Groningen te vergelijken met andere risico's die we in Nederland acceptabel vinden." De kans op schade door bevingen is groot, maar die materiële schade moet de NAM van de Mijnbouwwet vergoeden. De kans dat er mensen om het leven komen, dat iemand uitgerekend op het verkeerde moment onder een omvallende schoorsteen staat, is vele malen kleiner. Dat risico, zegt Helsloot stellig, is kleiner dan wat we in de industrie aanvaardbaar vinden.

LANGUAGE: DUTCH; NEDERLANDS

PUBLICATION-TYPE: Krant

JOURNAL-CODE: DVHN

LOAD-DATE: 17 May 2013